

Погоджуючись з думкою Мелешко В., вважаємо, що едукативне середовище є ефективним виховним чинником, якщо характеризується трьома показниками:

- насиченість (ресурсний потенціал);
- структурованість (спосіб організації);
- змістове наповнення (цілі, завдання, стратегії, програми, інформаційне забезпечення, технології навчання тощо).

Гнучкий, мобільний, динамічний педагогічний процес, вочевидь, реалізується на основі гнучкого, мобільного, динамічного, відкритого едукативного середовища і тільки такий освітній неперервний простір може сформувати професійну мобільність у майбутнього вчителя.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у розробці системи взаємозв'язків "середовище – суб'єкт", інтегративний ефект яких забезпечує комплекс можливостей для індивідуальної траєкторії розвитку майбутнього педагога, його самоактуалізації, саморозвитку та самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Івченко А. Глумачний словник української мови. – Харків: Фоліо, 2006. – 540с.
2. Слободчиков В.И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры // Новые ценности образования: культурные модели школы. Вып.7. – М., 1997. – С. 177-184.
3. Мелешко В. Особливості формування навчально-виховного середовища у сільській школі // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – №15. – 2006. – С.68-75.
4. Савченко О.Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи: діалог з В.О.Сухомлинським // Науковий вісник Миколаївського державного університету. Вип. 8 / педагогічні науки. – Ч.І, 2005. – С.4-9.
5. Феттер И.В. Образовательная среда в развитии эмоциональной сферы учащихся как проблема профессиональной деятельности учителя музыки // Общее музыкальное образование в спектре актуальных проблем современной педагогики: Сб. научных и метод. статей. – Омск, 2000. – С.15-28.
6. Макареня А.А. Методологические основы создания культурологической среды в подготовке учителя. – М., 1998. – 62с.
7. Полуйкова С.Ю. Этапы организации освоения студентами профессионально-образовательной среды факультета // Наука образования: Вып. 18. – Омск, 2000. – С.296-299.
8. Баранова Н.П. Життєві стратегії особистості, їх реалізація в моделях випускника 12-річної школи // Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошуки відповідей на виклики ХХІ ст. / Матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції. – 16-17.05.2007р. – Донецьк. – 584с.
9. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М., 1997. – 248с.

УДК 371. 132+371. 134:373.3

І.В. Размолодчикова

ІМІДЖ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті автором зроблено спробу проаналізувати теоретичні передумови створення позитивного образу сучасного вчителя. Висвітлено основні умови побудови і формування іміджу вчителя – необхідної складової педагогічної успішності.

The main problem wich describes in this article is forming of future teacher's image in the primary-school. Here we are paying attention to definition of psychological and pedagogical conditions for construction integrity image of the future specialist.

Сучасна освітня система має відповідати високим вимогам суспільства до особистості педагога. Стає очевидним, що досягнення цілей сучасної освіти багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом учителя, його загальною й професійною культурою [7: 48-51].

Постановка проблеми. Націленість процесів оновлення суспільства на те, щоб зробити людину метою, а не лише засобом культури творчого процесу, обумовила необхідність всебічного розвитку особистісних якостей педагога, завдяки яким уможливлється активізація впливу його діяльності на духовний розвиток суспільства, здійснюваного з урахуванням принципів гуманізації та гармонізації всіх сфер навчально-виховної роботи.

У зв'язку з цим все більшого значення набуває культурологічний аспект підготовки майбутніх вчителів. Поряд з традиційними підходами до формування педагогічної культури значна увага має приділятися розвитку духовної сфери педагога, основними критеріями якої є культура мислення, почуттів, гуманна поведінка особистості. Духовна культура є необхідним складником педагогічної культури вчителя, його загальнонаукової та професійної підготовки [3: 5-9].

Історичний розвиток людства засвідчує, що на різних етапах духовний світ людини то удосконалювався, багатшав, то зазнавав згубного зубожіння, виродження, доказом чого служить і філософське розуміння тим чи іншим суспільством як матеріального, так і духовного життєвих начал.

В історичному розрізі в різних суспільствах спостерігаємо різне, часом цілком протилежне, розуміння таких моральних категорій, як добро і зло, честь і безчестя, слава і неслава, краса і потворність... [6: 3-5].

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників. Педагогічна освіта покликана забезпечити формування вчителя, здатного розвивати особистість дитини, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток і готового працювати творчо в закладах освіти різних типів [4: 154-160].

Метою статті є вивчення і обґрунтування психолого-педагогічних умов формування іміджу майбутнього вчителя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що стратегія нової світової системи розвитку, яка є характерною для двадцять першого сторіччя, орієнтована на демократію, толерантність та ринкові відносини. У цих умовах значно зростає роль освіти – однієї з пріоритетних галузей сучасного духовного розвитку людства. Саме тому різноманітні питання розвитку освіти і формування нового образу вчителя-професіонала, зокрема, привертають до себе увагу багатьох дослідників (Бондаревська С.В., Зязюн І.А., Серіков В.В., Глузман О.В., Ледньова В.С., Лернер І.Я., Раєвський В.В., Скаткін М.І., Загвязинський В.І., Кічук Н.В., Олексик О.Н., Пехота О.М., Хмелюк Р.І. та інші).

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що освіта є стратегічною основою розвитку особистості і суспільства, нації і держави.

Сьогодні одним із основних завдань освітянської галузі є розробка стратегії прискореного розвитку освіти і науки для створення найбільш перспективних основ впливу на інтелектуальні, моральні і духовні показники суспільства [4: 46-53].

Найважливіші положення підготовки фахівців у вузах сформульовані в Законі України “Про вищу освіту”: “... Зміст вищої освіти – зумовлена цілями і потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що повинна бути сформована у процесі навчання з урахуванням перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технології, культури і мистецтва [2].

Фахівець сьогодні – це вмілий організатор, здатний на практиці застосувати принципи наукової організації праці, він уміє працювати з людьми, цінує колективний досвід, критично оцінює досягнуте... І, звичайно, сучасний фахівець – це людина високої культури, широкої ерудиції (Із Закону України “Про вищу освіту”).

Нині, в період національного відродження України, вчителю відводиться особлива роль і місце, що підкреслюється в основних нормативних та законодавчих документах про освіту. Вимоги до нього досить високі, що цілком закономірно.

У сучасній педагогічній науці є низка найрізноманітніших культурологічних моделей. У руслі державних концептуальних підходів щодо мети освіти та виховання найбільш універсальною, на наш погляд, є концепція особистісно орієнтованої освіти (І.Д. Бех, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О.Л. Кононко, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська та ін.).

Тому завдання сучасних навчальних закладів, поряд з передачею стабільної системи знань, – навчити мислити і самостійно здобувати знання; розвивати логіку мислення, уміння послуговуватися загальними методологічними принципами, формувати педагогічну рефлексію, здатність розмірковувати, аналізувати свої досягнення і прорахунки, дивитися на себе очима своїх вихованців, їхніх батьків, колег.

Цілком очевидно, що в даному контексті важливо встановити необхідні зміни у професійній підготовці майбутніх вчителів у педагогічних університетах (В.Г. Кремень, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, Н.В. Кічук).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до наших підходів критеріальними характеристиками особистісної самореалізації майбутнього вчителя, його професійної педагогічної свідомості є імідж, який обумовлює самореалізацію особистості та високий статус професії вчителя.

Більшість психологів вважають, що образи як психологічні утворення чинять вагомий вплив на поведінку людини (С.Л. Рубінштейн, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, І.Д. Бех). В цілому вся наша свідомо поведінка спонукається і регулюється образами. Мета спрямовує наші дії. Ставлячи перед собою мету, ми обов'язково уявляємо кінцевий результат. Як бачимо, саме образ стимулює і спрямовує дію.

Академік І.Д. Бех, використовуючи ці функції образів, пропонує програму формування у студентів ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, що на нашу думку цілком відповідає професії вчителя початкових класів. Автор описує чотири основні блоки:

- 1) знайомство з майбутньою професійною діяльністю і створення узагальненого уявлення про неї;
- 2) формування реального уявлення про професіонала з обраної спеціальності;
- 3) формування ціннісних уявлень;
- 4) складання “образу себе – як – професіонала” [1: 268].

Теорія й практика створення та підтримання іміджу, об'єднані у сучасну науку – іміджологію.

Іміджологія – наука про побудову іміджу, яка виокремлює основні аспекти чарівного образу.

Іміджологія – особлива наука про людину, про покликання й призначення її. Головною ціллю її стає самореалізація особистості, розвиток її активної громадської позиції, як суб'єкта та діяча, що відповідає за свої справи та вчинки перед самим собою, своєю вітчизною та людством. Саме у сфері міжособистісних стосунків людина створює привабливий імідж, образ, що викликає у людей почуття взаємної симпатії. Відпрацювання іміджу вимагає наукового підходу, який передбачає системність, безперервність та послідовність в іміджуванні, зв'язок з іншими науками.

Теоретичною та методологічною основою іміджології є досягнення філософської, педагогічної, психологічної науки, а також етики та естетики.

Вчительська професія – одна з не багатьох, які можна назвати вічними. Ніхто і ніщо не може замінити вчителя – особистість зі своїм неповторним учительським іміджем. Найсучасніша техніка, комп'ютери чи система “Інтернет” – лише добрі його помічники. З плином часу змінюється і статус учителя, його функціональні обов'язки і права і, власне, навіть учительський образ. Незмінною ж залишається потреба в учителі, бо без нього малоімовірним уявляється шлях до прогресу, нормального людського життя.

З огляду на це кожен учитель має бути не тільки прекрасним фахівцем, а й володіти високим мистецтвом виховувати та навчати. Досягнення висот педагогічної майстерності потребує максимальних особистих зусиль, природних нахилів і здібностей, величезної працездатності і, чи не найголовніше – безмежного бажання стати педагогом – майстром.

Досвід показує, що вплив учителя на учнів починається після першого візуального знайомства. Він, зрозуміло, не є прямий, але це не заперечує його значущості. Тому позиція має бути однозначною: *зовнішність учителя – не дрібниця, це завжди важливо й актуально, це сходінка до успіху у справі виховання учнівської молоді.*

Зовнішність учителя – явище інтегральне, адже інтеграція – процес зближення і зв'язку поряд із процесами диференціації. Вчитель впливає на учнів комплексом взаємозв'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення педагога, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом – все це складники зовнішності. Кожен елемент зокрема має ряд компонентів, що складає систему утворюючу цілісність. Так, культура мовлення – це інтонація, голос, дикція, дихання, тембр, темп, логічне структурування мовлення, гнучкість мовлення та ін. Культура і техніка рухів – постава, хода, жести, пластика, міміка, пантоміміка. Культура і техніка догляду за зовнішнім виглядом – вміння доглядати за своїм волоссям, робити зачіску, добирати одяг та взуття, прикраси, аксесуари, парфуми. Це вміння доглядати за тілом (обличчям, руками, ногами). Тільки в поєднанні цих складових створюється зовнішність, яка уособлює вчителя. Прояв складників зовнішності носить диференційований, індивідуалізований характер. Особливе внутрішнє осяння, що передається через погляд, жести, поставу, усмішку – все це робить учителя неповторним. Як зайти в клас, привітатись з учнями, сісти, відкрити журнал, підійти до дошки, до учня – вся технологія поведінки базується на загальноприйнятих вимогах. Проте в одних – це гарно, зрозуміло, естетично витримано і все в міру, в інших – не зовсім. Тобто, імідж залежить від окремо взятої особистості, від її внутрішньої педагогічної культури. Таким чином утворюється вчительський імідж, який буває як позитивним, так і негативним.

У процесі побудови іміджу В.М. Шепель та інші вчені виділяють наступні важливі етапи.

I етап – вивчення особистісних характеристик, якостей, складання “Я –концепції” за допомогою тестів, технологій. Роботу над іміджем слід починати з формування духовних, моральних якостей, підпорядкування загальнолюдським цінностям та законам суспільного розвитку. Захоплювати може лише та особистість, яка спирається на загальнолюдські гідності та достоїнства. На цьому етапі відбувається збір інформації про ідеальний образ, який обрали у якості еталону в процесі іміджування.

II етап – підбір характеристик, які відповідають роду або виду професійної діяльності. Якщо формується імідж керівника, то підбираються й культивуються якості лідера: відповідальність, дисциплінованість, організованість, інформованість, сміливість.

III етапом є робота над зовнішнім виглядом, а для цього необхідно знати своє обличчя, щоб уміло підібрати макіяж, вибрати зачіску. Визначальне значення має вироблення особистого стилю в одязі. Привабливий зовнішній вигляд, невимушені манери поведінки, гармонія у будові тіла, благородні звички та чарівна посмішка мимоволі зачаровують оточуючих. Все це вимагає клопіткої праці над створенням себе, свого образу, відпрацювання правил поведінки.

IV етап – робота над вдосконаленням комунікативних якостей (мовлення, вміння спілкуватись, виступати перед аудиторією, незалежно від того, який імідж ми формуємо: підлеглого чи керівника). Вписувати в імідж акторські дані, якщо необхідно, розвивати уміння захоплювати аудиторію, зацікавлювати слухача, зняти напруження жартом.

Як бачимо, іміджування – складна, клопітка та необхідна для людей робота, що сприяє появі нового позитивного образу, тому вона так цінується в різних країнах світу. Найціннішим в процесі іміджування є прагнення людини вдосконалюватись, турбуватись про свій внутрішній зміст, забезпечувати сприятливі умови для самореалізації та розвитку.

Засновниця модельного бізнесу у Франції Шанель говорила, що турбуючись про красу, слід починати з серця та душі, інакше ніяка косметика не допоможе. Істинно шляхетна, благородна людина народжується з великою душею. Вона сама створює себе своїми справами. Цінувати особистість слід за цілі, які вона ставить перед собою.

Суспільство ставить перед вчителем завдання не тільки бути неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань та високої культури, а й прагнути до втілення в собі людського ідеалу.

Соціальна значимість особистості вчителя, його професійних якостей із прадавніх часів хвилювали загальноновизнані авторитети різних епох: філософів, мислителів, основоположників педагогічної думки. Підґрунтям моделювання образу ідеального вчителя виступили філософські концепції про ідеал людини. Видатний вітчизняний мислитель Г. Сковорода ідеально вважав людину з “досконалим серцем”, яка постійно самовдосконалюється духовно і наближається тим самим до Бога. У системі загальнолюдських цінностей ідеальний педагог-наставник виступає як іпостась, чия праця оточена повагою, пошаною та немеркнучою величчю.

Суспільство завжди ставило перед педагогами вимоги відповідати певному ідеалу. Що ж таке суспільний ідеал учителя? Які його основні характеристики?

Вважається, що ідеал – це взірць досконалості будь-чого у будь-якій сфері, що виробляється мисленням людини у відповідних суспільних умовах. Прагнення вчителя до ідеалу зумовлюється необхідністю гармонійного самовдосконалення, що забезпечує педагогу професійну, інтелектуальну та моральну довершеність.

Суспільний ідеал вчителя нерозривно пов’язаний із формуванням педагогом власного позитивного іміджу. Педагог повинен володіти технологією іміджування і постійно працювати над її удосконаленням. Це безпосередньо стосується його професійної компетенції, є суттєвим показником індивідуальної педагогічної майстерності.

Позитивний імідж, професіоналізм та здатність адаптуватися нарівні із рішучістю є основним ключем до успіху у будь-якій сфері діяльності. Чим більше збігаються особистісні переконання вчителя із прийнятою в школі системою цінностей, тим більша ймовірність, що робота в ній матиме позитивні результати.

Імідж можна розглядати як цілісну систему, що складається з двох основних компонентів, кожен з яких є комплексним поєднанням різних елементів знань і вмінь:

- *зовнішній вигляд* (основні напрями зазначення та вибору індивідуального стилю особистості педагога; практичне застосування знань про діловий одяг; використання науки про колір);
- *внутрішній зміст* (володіння культурою педагогічного спілкування; знання основ ораторського мистецтва; опанування основами евристики; раціональна поведінка в стресових і конфліктних ситуаціях; уміння використовувати гумор у різних педагогічних ситуаціях) [5: 58].

Висновки. Імідж сучасного вчителя є складним інтегративним утворенням у структурі особистості та його професійної свідомості, формування якого здійснюється більш продуктивно за таких умов:

- створення інноваційної освітньої структури, що забезпечує неперервну схему технології формування іміджу;
- теоретична і практична підготовка майбутніх вчителів у процесі вивчення фахових дисциплін;
- становлення нового культурного типу особистості вчителя головною характеристикою якого є професійний імідж.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Навчально-методичний посібник. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Безпалько В.В., Коган О.В. Навчити здоров’ю // Гуманітарні науки № 2. – 2003 р.
3. Букач М. Практика як засіб формування педагогічної культури // Наука і освіта. – № 2.

4. Закон України про вищу освіту // Голос України. – 2002. – 5 березня.
5. Ковальова І.О. Образ педагога. Харків., 2002. – 89 с.
6. Коцур В. Професія і моральність // Рідна школа, квітень 2005 р.
7. Пальшкова І. Модель професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкових класів // Початкова школа № 7 – 2006 р.

УДК 37. 035

Н.В. Рогальська

ЕДУКАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриті та обґрунтовані основні компоненти створення едукативного середовища для розвитку особистості майбутнього фахівця, які є важливими чинниками у функціонуванні факультету дошкільної освіти.

In the article are pointed out and grounded the basic components of creation educational environment for development future specialist personality, which are important factors in functioning of preschool education faculty.

Постановка проблеми. Утвердження державного суверенітету України, кардинальні зміни соціально-економічної ситуації актуалізують проблему підготовки фахово компетентного, особистісно зорієнтованого творчого, конкурентно спроможного педагога, здатного не тільки до використання набутих у вузі знань і умінь, але і до навичок проектування та створення необхідного сучасним дітям едукативного розвивального середовища.

Одним з центрів підготовки педагогічних кадрів для національної системи освіти є факультет дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, створений 1992 року.

Наш факультет, заснований у регіоні, багатому на загальнокультурні та етнопедагогічні традиції, став центром вивчення, впровадження і пропаганди інновацій дошкільної освіти, надбань національної культури рідного народу та українського дитинознавства. Відтак, створення відповідного едукативного середовища факультету – головний фактор забезпечення підготовки таких спеціалістів, які мають різнобічні науково-теоретичні знання з різних галузей наук, володіють інноваційними технологіями навчання і виховання, здатні з перших днів самостійної роботи захопити дитину своєю толерантністю, неординарністю, ерудованістю, професійною компетентністю.

Формування особистості такого фахівця в галузі дошкільної освіти у педагогічному університеті покликане подолати суперечності між традиційною орієнтацією на підготовку вихователя дошкільного закладу, що виступає як носій і передавач соціального досвіду дитині та сучасними вимогами громади щодо формування дошкільного педагога як представника інтересів та культури суспільства, захисника життєвих інтересів дитини, творця і посередника у створенні сучасного розвивального середовища для її саморозвитку і самозабезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виокремлюючи якості, які повинні бути притаманними педагогу для створення розвивального середовища К.Роджерс, один з класиків гуманістичної психології, називав конгруентність (цілісність) власного досвіду і свідомості, а, також, безумовно позитивне ставлення до людини та високий рівень емпатії. Додамо: сучасному організатору дошкільної освіти, як вихователю, так і керівнику, недостатньо лише самому володіти цими якостями, важливо ще вміти їх передавати (навіювати, демонструвати) іншим – як дітям, так і дорослим.